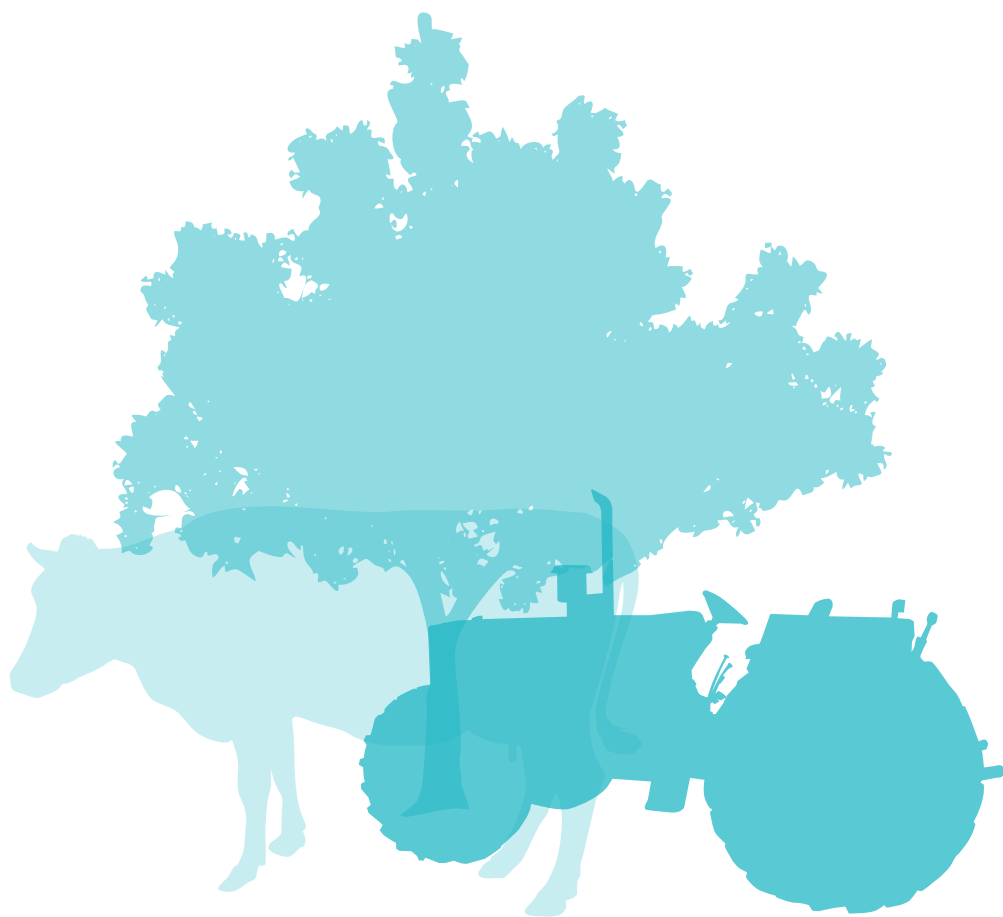
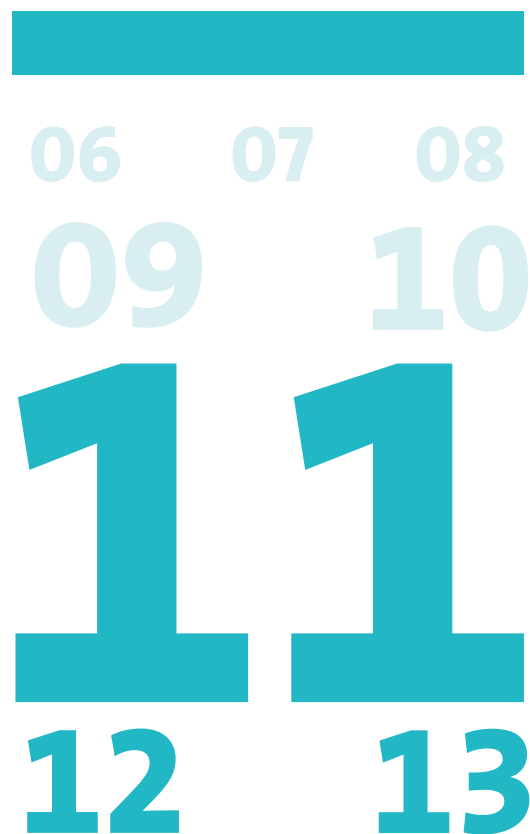

Huisvesting van varkens en pluimvee 2010

Verklaring van tekens

.	gegevens ontbreken
*	voorlopig cijfer
**	nader voorlopig cijfer
x	geheim
–	nihil
–	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
o (o,o)	het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2010–2011	2010 tot en met 2011
2010/2011	het gemiddelde over de jaren 2010 tot en met 2011
2010/'11	oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2010 en eindigend in 2011
2008/'09–	
2010/'11	oogstjaar, boekjaar enz., 2008/'09 tot en met 2010/'11

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Druk

OBT bv, Den Haag

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. 088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contact formulier:
www.cbs.nl/info-service

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

Prijs € 9,80
(excl. administratie- en verzendkosten)
ISBN: 978-90-357-2050-3
ISSN: 2211-7059

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Den Haag/Heerlen, 2011.
Verveelvoudiging is toegestaan,
mits het CBS als bron wordt vermeld

Samenvatting

In het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Besluit huisvesting) is bepaald hoeveel de ammoniakemissie per dierplaats maximaal mag bedragen. Voor de middelgrote varkens- en pluimveehouderijen zou de maximale emissiewaarde gaan gelden op 1 januari 2010. In de aanloop naar 2010 werd duidelijk dat veel veehouders de noodzakelijke stalaanpassingen niet op tijd zouden kunnen realiseren. Deze bedrijven hebben nu, afhankelijk van de bedrijfs-situatie, uitstel tot uiterlijk 1 januari 2013 om te voldoen aan de emissie-eisen van het Besluit (VROM, 2009). Kleinere bedrijven moeten op 1 januari 2013 voldoen aan de eisen van het Besluit huisvesting. Grote bedrijven met meer dan 40 000 plaatsen voor pluimvee, meer dan 2 000 plaatsen voor vleesvarkens of meer dan 750 zeugenplaatsen moeten in principe al voldoen aan strenge emissie-eisen.

Uit de resultaten van de landbouwtelling 2010 blijkt dat het aandeel varkens in emissiearme stallen is gestegen tot boven de 50 procent (1). Dit is een toename van circa 10 procentpunten ten opzichte van 2008.

Het aantal vleeskuikens in een emissiearme stal is ten opzichte van 2008 verdubbeld. Bij leghennen is het aandeel emissiearme huisvesting in 2010 toegenomen tot ruim 80 procent. Wel is een groot deel van de leghennen nog gehuisvest in emissiearme legbatterijen (kooien). Bedrijven met kooisystemen, met uitzondering van verrijkte kooien, moeten uit oogpunt van dierenwelzijn voor 1 januari 2012 omschakelen op een ander huisvestingssysteem.

1. Traditionele en emissiearme huisvesting van varkens en pluimvee

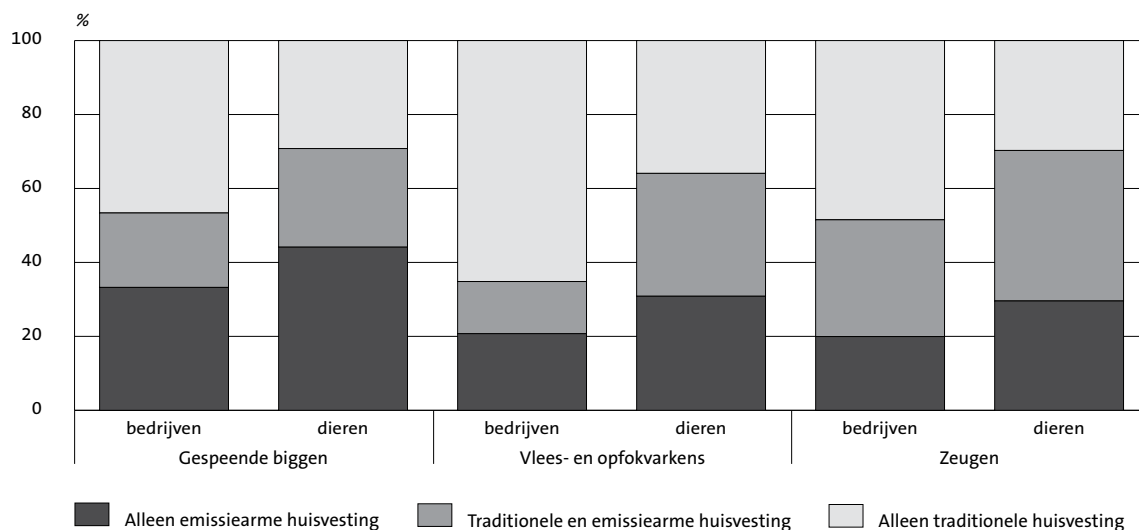
	Varkens			Pluimvee		
	gespeende biggen	vlees- en opfokvarkens	zeugen	legghennen	vleeskuikens	ouderdieren van vleeskuikens
<i>% dieren</i>						
2008						
traditionele huisvesting	50	61	57	25	81	77
emissiearme huisvesting ¹⁾	50	39	43	75	19	23
totaal	100	100	100	100	100	100
2010						
traditionele huisvesting	41	49	48	19	63	68
emissiearme huisvesting ¹⁾	59	51	52	81	37	32
totaal	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Inclusief stallen met Groen-Label en voormalig Groen-Label.

Onderstaande figuur (2) laat zien dat bijna 50 procent van de bedrijven met gespeende biggen en/of zeugen in 2010 uitsluitend beschikte over traditionele huisvesting. Bij bedrijven met vleesvarkens is dit zelfs 65 procent. De overige bedrijven beschikken geheel of gedeeltelijk over emissiearme stallen. Ongeveer tweederde van het aantal varkens komt voor op bedrijven met geheel of gedeeltelijk emissiearme huisvesting. Als de emissiearme techniek in een deel van het bedrijf de ammoniakemissie verder beperkt dan wettelijk is vereist, mag hiermee de emissie van traditionele huisvesting met een hogere emissiewaarde worden gecompenseerd (intern salderen).

2. Emissiearme en traditionele huisvesting op varkensbedrijven, 2010

Bron: CBS

Het gebruik van legbatterijen (kooien) voor de huisvesting van legkippen is per 1 januari 2012 niet langer toegestaan, met uitzondering van verrijkte kooien. In de gangbare legbatterijen worden kippen gehouden in kooien met 3 tot 5 dieren per kooi. Verrijkte kooien hebben onder meer een iets grotere oppervlakte en zijn ook iets hoger dan de traditionele legbatterij. Het gebruik van verrijkte kooien blijft mogelijk tot 1 januari 2021.

Uit 3 blijkt dat ruim 40 procent van de legkippen bij de landbouwtelling van 2010 nog gehuisvest was in kooisystemen. De tabel laat ook zien dat een aantal bedrijven met traditionele grondhuisvesting is overgeschakeld naar een voliëresysteem. Bij grondhuisvesting en voliëresystemen worden de dieren in grote groepen gehouden waarbij de oppervlakte per dier groter is dan bij kooisystemen. Daarnaast beschikken ze over toegang tot nesten, zitstokken en een grote scharrelruimte met strooisel. In voliëresystemen hebben de dieren ook toegang tot verschillende niveaus.

3. Huisvesting van leghennen van 18 weken of ouder¹⁾

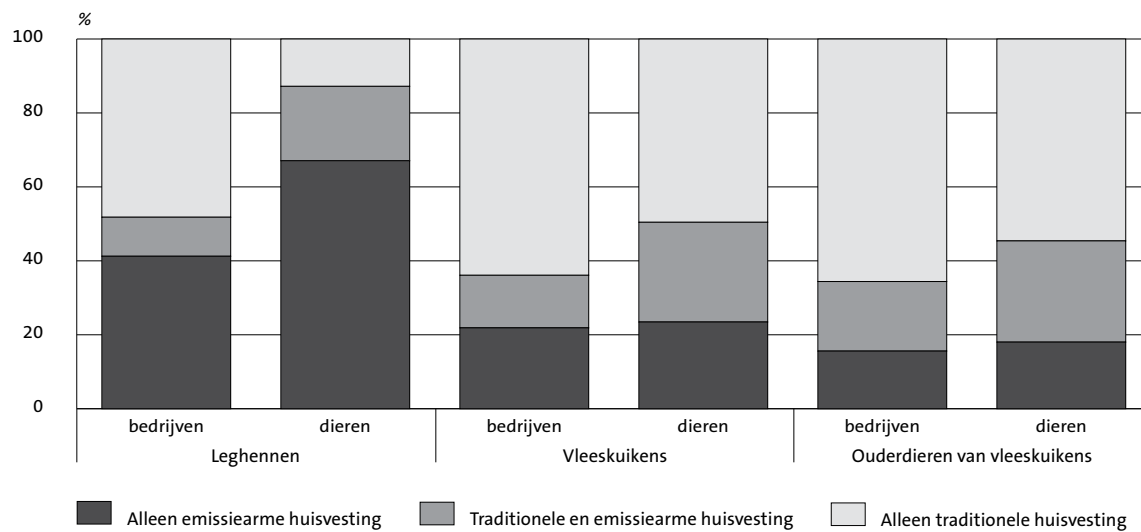
	Batterijhuisvesting	Grondhuisvesting	Voliërehuisvesting	Overige huisvesting	Totaal
% dieren					
Leghennen 18 weken of ouder					
2008	43	25	28	5	100
2010	41	19	35	5	100

¹⁾ Inclusief ouderdieren.

Ongeveer de helft van de bedrijven met leghennen en tweederde van de bedrijven met vleeskuikens of ouderdieren had in 2010 uitsluitend traditionele huisvesting (4). Bij de overige bedrijven is sprake van geheel of gedeeltelijk emissiearme huisvesting. Net als bij de varkensbedrijven hebben bedrijven met gedeeltelijke emissiearme huisvesting de mogelijkheid tot intern salderen.

4. Emissiearme en traditionele huisvesting op pluimveebedrijven, 2010

Inhoud

	Samenvatting	1
1.	Achtergrond en werkwijze	7
	1.1 Achtergrond	9
	1.2 Werkwijze	10
2.	Resultaten	13
	2.1 Varkens	15
	2.2 Pluimvee	17
	Referenties	21

Achtergrond en
werkwijze

1

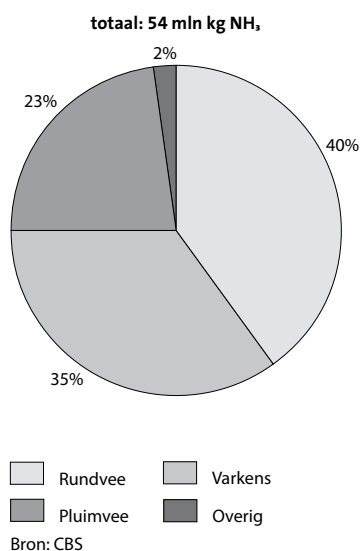

1.1 Achtergrond

In de NEC-richtlijn (EU, 2001) zijn doelstellingen voor de lidstaten opgenomen om de ammoniakemissie te beperken. Dit betekent dat de lidstaten verplicht zijn de omvang van de ammoniakemissie jaarlijks te rapporteren aan de EU. In Nederland vormen dierenverblijven een belangrijke bron van ammoniak. Voor de betrouwbaarheid van de berekening van de nationale ammoniakemissie is het daarom van belang te beschikken over actuele gegevens van toegepaste stalsystemen.

In 2009 bedroeg de ammoniakemissie uit dierenverblijven 54 mln kg. De bijdrage hieraan van de verschillende diergroepen is weergegeven in 1.1.1

1.1.1 Bijdrage aan de ammoniakemissie uit dierenverblijven, 2009

Op het gebied van milieu en dierenwelzijn gelden diverse wettelijke regelingen waarin regels worden gesteld aan de huisvesting van dieren. In de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) is voor ieder stalsysteem een factor opgenomen voor de ammoniakemissie per dierplaats. In het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Besluit huisvesting) is voor de belangrijkste diercategorieën vastgelegd hoeveel de ammoniakemissie per dierplaats maximaal mag bedragen. De datum waarop de maximale emissiewaarde van kracht wordt, hangt onder andere af van het aantal dieren op het bedrijf. Daarnaast vallen bedrijven in de intensieve veehouderij met meer dan een bepaald aantal dierplaatsen voor varkens of pluimvee onder de werking van de Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC)-richtlijn (EU, 2008). Deze richtlijn is gericht op geïntegreerde preventie en bestrijding van milieuverontreiniging en verplicht EU-lidstaten om emissies naar water, lucht en bodem van onder andere de intensieve veehouderij te reguleren. Dat gebeurt via een integrale vergunning die gebaseerd moet zijn op de best beschikbare technieken (BBT).

Op het gebied van dierenwelzijn zijn het Varkensbesluit en het Legkippenbesluit 2003 relevant. Het Varkensbesluit bevat onder andere bepalingen over de grootte van het vloeroppervlak voor diverse categorieën varkens en in het Legkippenbesluit 2003 is een verbod opgenomen op het houden van kippen in legbatterijen (kooien).

Voor de volledige tekst van de hiervoor genoemde regelingen wordt verwezen naar www.overheid.nl.

1.2 Werkwijze

Om inzicht te krijgen in de situatie van de huisvesting van landbouwhuisdieren wordt periodiek in de Landbouwtelling een aantal vragen opgenomen over de toegepaste stalsystemen bij rundvee, varkens en pluimvee. In de Landbouwtelling van 2008 was een uitgebreide inventarisatie opgenomen van de huisvesting van een groot aantal diercategorieën (CBS, 2009). In de Landbouwtelling van 2010 is dit in een beperkte vorm herhaald. Over de toegepaste staltypen bij afzonderlijke categorieën rundvee is in 2010 geen informatie beschikbaar gekomen. Ten opzichte van 2008 worden nagenoeg geen veranderingen in de huisvesting van rundvee verwacht.

In de Landbouwtelling is gevraagd naar staltype op basis van het aantal dierplaatsen. Het aantal dierplaatsen dat wordt opgegeven is altijd minimaal gelijk aan het aantal gehouden dieren. Onvolledige bezetting kan veroorzaakt worden door leegstand tussen de rondes, door onvolledige benutting van de capaciteit en door het meetellen van de capaciteit van stallen die niet (meer) in gebruik zijn.

Ook is het mogelijk dat op een bedrijf meerdere staltypen per diercategorie voorkomen. Wanneer de stalcapaciteit groter is dan het aantal dieren en er meerdere staltypen op het bedrijf voorkomen, is voor zover mogelijk een volgorde toegepast bij de toerekening van dieren aan staltypen van modern (emissiearm) naar traditioneel. In overige gevallen zijn de dieren aantallen evenredig over de staltypen verdeeld. Bij de implementatiegraden van staltypen tellen dus alleen de bezette dierplaatsen mee.

De vraagstelling die is toegepast bij varkens en pluimvee in de Landbouwtelling van 2010 wijkt af van de vraagstelling in 2008. In de Landbouwtelling van 2008 is per type huisvesting voor zowel emissiearme als traditionele huisvesting het aantal dierplaatsen gevraagd. De som van de plaatsen per staltype vormde daarbij het totaal aantal plaatsen. In de Landbouwtelling van 2010 is naar het totale aantal dierplaatsen gevraagd met daarbij het verzoek om aan te geven welk deel van de dierplaatsen emissiearm is. Gebleken is dat een deel van de bedrijven alleen het totale aantal dierplaatsen heeft ingevuld zonder opgave van de emissiearme plaatsen. In 1.1.2 komt dit tot uitdrukking in het aantal bedrijven dat alleen in 2008 aangaf over emissiearme huisvesting te beschikken. Om toch een zo goed mogelijk beeld te geven van de emissiearme huisvesting in 2010 zijn de resultaten van individuele bedrijven in 2008 gebruikt om de respons van deze bedrijven in 2010 aan te vullen. Hierbij is ervan uitgegaan dat een bedrijf met emissiearme huisvesting in 2008 ook emissiearme huisvesting heeft in 2010. Bij de uitwerking is bovendien per bedrijf rekening gehouden met de aandelen van verschillende emissiearme staltypen en de verhouding tussen emissiearme en traditionele huisvesting. Uit 1.2.1 blijkt dat

een groot deel van de bedrijven in geen van beide jaren beschikt over emissiearme huisvesting. Het is niet uitgesloten dat een deel van deze bedrijven op de teldatum in 2010 toch geheel of gedeeltelijk beschikte over emissiearme huisvesting maar dit niet heeft opgegeven in de Landbouwtelling. Bij leghennen is relatief gezien het aantal bedrijven het grootst dat in 2010 geen uitsplitsing heeft opgegeven van emissiearme plaatsen. Het blijkt vooral te gaan om batterijhuisvesting met droge mest. Bij bedrijven met vleeskuikens en ouderdieren van vleeskuikens is het aantal bedrijven dat alleen in 2008 emissiearme huisvesting opgaf het geringst. De vraagstelling voor deze categorieën in 2010 lijkt dan ook het meest op de vraagstelling in 2008. In de resultaten is onderscheid gemaakt tussen traditionele en emissiearme huisvesting op basis van de vraagstelling in de Landbouwtelling. Emissiearm is echter niet gekoppeld aan een maximale emissiewaarde waardoor interpretatieverschillen een rol kunnen spelen. Naar verwachting is de invloed hiervan op de resultaten beperkt.

1.2.1 Respons op huisvesting van varkens en pluimvee van bedrijven die zowel voorkomen in 2008 als in 2010

	Gespeende biggen	Vlees- en opfokvarkens	Zeugen	Leghennen 18 weken of ouder incl. ouderdieren	Vleeskuikens	Ouderdieren van vleeskuikens 18 weken of ouder
	<i>% bedrijven</i>					
Huisvesting						
In beide jaren emissiearm	36	20	32	14	14	23
Alleen in 2008 emissiearm	11	10	14	25	6	3
Alleen in 2010 emissiearm	7	6	6	5	15	11
In geen van beide jaren emissiearm	45	64	48	56	65	63
Totaal	100	100	100	100	100	100

Resultaten

2

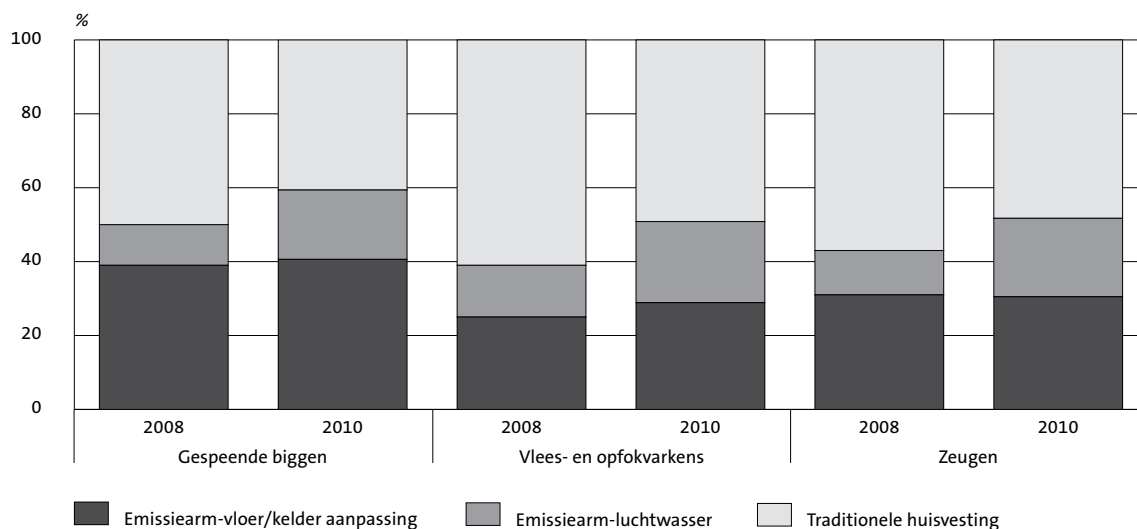

2.1 Varkens

In 2.1.1 is te zien dat voor alle categorieën varkens de emissiearme huisvesting is toegenomen ten opzichte van 2008. De uitbreiding van het aantal emissiearme plaatsen is vooral gerealiseerd door de installatie van luchtwassers. Bij luchtwassers wordt de afgezogen stallucht door een wasvloeistof geleid, bijvoorbeeld aangezuurd water of door een bacteriefilter. Bij aanpassingen aan vloer en/of mestkelder worden technieken toegepast die zorgen voor een beperking van de ammoniakemissie van de in de stal opgeslagen mest. Luchtwassers hebben als voordeel dat daarmee ook de emissie van fijn stof kan worden tegengegaan.

Het aandeel emissiearme huisvesting is bij vleesvarkens en zeugen in 2010 toegenomen tot ongeveer 50 procent tegen 40 procent in 2008. Bij gespeende biggen is het aandeel emissiearme huisvesting zelfs iets groter.

2.1.1 Toegepaste staltypen bij varkens

Bron: CBS

In 2.1.2 is de verdeling weergegeven van bedrijven die alleen traditionele huisvesting hebben, alleen emissiearme huisvesting of een combinatie van beide. De bedrijven en de aantallen dieren zijn in de tabel ingedeeld naar grootteklasse. Bedrijven met meer dan 2 000 dierplaatsen voor vlees- en opfokvarkens of meer dan 750 plaatsen voor zeugen vallen onder de IPPC-richtlijn (EU, 2008). De IPPC-richtlijn is gericht op geïntegreerde preventie en bestrijding van milieuverontreiniging. De richtlijn verplicht de EU-lidstaten om emissies naar water, lucht en bodem (inclusief maatregelen voor afvalstoffen) van onder andere de intensieve veehouderij te reguleren via een integrale vergunning. Deze dient gebaseerd te zijn op de best beschikbare technieken (BBT). Voor deze bedrijven gelden in de regel al vanaf 30 oktober 2007 emissienormen volgens de best beschikbare technieken. Middelgrote bedrijven die niet onder de werking van de IPPC-richtlijn vallen, moesten aanvankelijk op 1 januari 2010 voldoen aan de eisen van het Besluit huisvesting. Deze bedrijven krijgen nu door het gedoogbeleid uitstel tot uiterlijk 1 januari 2013. Middelgrote

bedrijven zijn bedrijven met minder dan 2 000 dierplaatsen voor vlees- en opfokvarkens maar met meer dan 250 vlees- en opfokvarkens en bedrijven met minder dan 750 zeugenplaatsen maar met meer dan 100 zeugen en bedrijven met meer dan 360 gespeende biggen. Kleinere bedrijven met maximaal 250 vlees- en opfokvarkens, maximaal 100 zeugen en maximaal 360 gespeende biggen moeten op 1 januari 2013 overgeschakeld zijn op emissiearme huisvesting. Uit 2.1.2 komt naar voren dat op een groot deel van de bedrijven, bij vlees- en opfokvarkens zelfs 65 procent, nog uitsluitend traditionele huisvesting voorkomt. Het aantal dieren op deze bedrijven is daarbij relatief gezien klein (36 procent). Bij de uitsplitsing naar grootteklasse is duidelijk te zien dat vooral de grotere bedrijven geheel of gedeeltelijk beschikken over emissiearme huisvesting.

2.1.2 Verdeling van het aantal bedrijven en het aantal varkens naar huisvesting en grootteklasse¹⁾

	Bedrijven met alleen traditionele huisvesting		Bedrijven met traditionele en emissiearme huisvesting		Bedrijven met alleen emissiearme huisvesting		Totaal	
	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren
Gespeende biggen	47	29	20	27	33	44	100	100
w.v.								
meer dan 360 gespeende biggen	33	27	20	27	30	44	83	97
maximaal 360 gespeende biggen	14	2	0	0	3	1	17	3
Vlees- en opfokvarkens	65	36	14	33	21	31	100	100
w.v.								
meer dan 2 000 dierplaatsen	2	7	6	24	6	22	14	53
meer dan 250 vlees- en opfokvarkens, maximaal 2 000 dierplaatsen	36	27	7	9	8	8	52	44
250 of minder vlees- en opfokvarkens	27	3	1	0	6	1	34	3
Zeugen	48	30	32	41	20	30	100	100
w.v.								
meer dan 750 dierplaatsen	2	4	4	14	5	16	11	34
meer dan 100 zeugen, maximaal 750 dierplaatsen	34	24	26	27	13	13	74	64
maximaal 100 zeugen	13	2	1	0	2	0	15	2

¹⁾ In de IPPC-richtlijn wordt onderscheid gemaakt naar aantal dierplaatsen en in het Besluit huisvesting naar aantal dieren.

In het Besluit huisvesting zijn maximale emissiewaarden opgenomen voor gespeende biggen, zeugen, vleesvarkens en opfokvarkens. Verder is in het Besluit huisvesting bepaald dat indien er sprake is van een Groen-Label stalsysteem met een hogere emissiefactor dan de maximale emissiewaarde, de emissiefactor van het Groen-Label stalsysteem geldt als maximale waarde. Dit geldt ook voor voormalig Groen-Labelstallen waarvan de erkenning is ingetrokken. In de Landbouwtelling gelden Groen-Labelstallen ook als emissiearm.

In 2.1.3 is een uitsplitsing gegeven van de emissiearme huisvesting van varkens. Ondanks de toename van het aantal luchtwassers komen bij emissiearme stallen aanpassingen van de vloer en/of mestkelder het vaakst voor.

2.1.3 Aantal dieren en staltypen bij varkens

	Aantal dieren ¹⁾	w.o.		w.v.		
		met veel stro (vaste mest)	emissiearm	traditioneel		
				totaal	luchtwater	aanpassing vloer en/of mestkelder
	<i>x 1 000</i>	<i>% dieren</i>				
Gespeende biggen						
2008	2 974	1	50	11	39	50
2010	3 124	0	59	19	41	41
Vleesvarkens en opfokvarkens						
2008	6 071	1	39	14	25	61
2010	6 131	0	51	22	29	49
Zeugen						
2008	969	5	43	12	31	57
2010	982	5	52	21	30	48

¹⁾ Aantal dieren op bedrijven waarvan ook het staltype bekend is.

2.2 Pluimvee

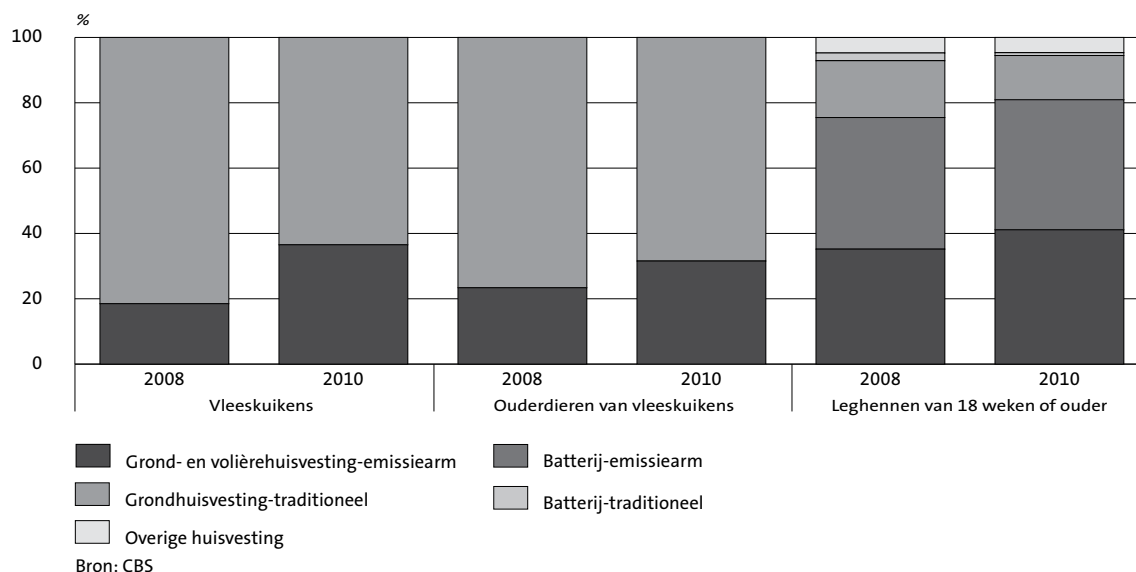
In 2.2.1 zijn de aantallen dieren ingedeeld naar traditionele en emissiearme huisvesting. Uit de figuur blijkt dat het aantal vleeskuikens in emissiearme stallen sinds 2008 is verdubbeld. De toename van emissiearme huisvesting bij ouderdieren van vleeskuikens is minder groot. Bij leghennen heeft er een gedeeltelijke omschakeling plaatsgevonden van traditionele grondhuisvesting naar volièrehuisvesting. Deels heeft deze omschakeling te maken met de autonome ontwikkeling van verdergaande schaalvergroting. In een volièrestal kunnen namelijk meer dieren worden gehouden per vierkante meter staloppervlak. Daarnaast is het goedkoper om de bestaande scharrelstal om te bouwen tot volièrestal dan de bestaande scharrelstal om te bouwen tot emissiearme scharrelstal. Alle typen volièrehuisvesting hebben een emissiewaarde die lager is dan de maximale emissiewaarde in het Besluit huisvesting en zijn dus aan te merken als emissiearm (Ellen, 2011).

Ruim 80 procent van de leghennen zat in 2010 in emissiearme stallen. Hiertoe behoren ook kooisystemen (legbatterijen) met vaste mest die per 1-1-2012 niet meer zijn toegestaan. Ruim 40 procent van de leghennen is op dit moment nog gehuisvest in legbatterijen.

In 2.2.2 is de verdeling weergegeven van bedrijven die alleen traditionele huisvesting hebben, alleen emissiearme huisvesting of een combinatie van beide. De bedrijven en de aantallen dieren zijn in de tabel ingedeeld naar grootteklasse. Bedrijven met meer dan 40 000 dierplaatsen voor pluimvee vallen onder de IPPC-richtlijn. Middelgrote bedrijven met minder dan 40 000 dierplaatsen maar met meer dan 10 000 leghennen of vleeskuikenouderdieren of meer dan 25 000 vleeskuikens moesten aanvankelijk op 1 januari 2010 voldoen aan de eisen van het Besluit huisvesting. Deze bedrijven krijgen nu door het gedoogbeleid uitstel tot uiterlijk 1 januari 2013. Kleinere bedrijven met maximaal 10 000 leghennen of vleeskuikenouderdieren of maximaal 25 000 vleeskuikens moeten op 1 januari 2013 overgeschakeld zijn op emissiearme huisvesting.

2.2.1 Toegepaste staltypen bij pluimvee

Uit 2.2.2 blijkt dat bijna de helft van de bedrijven met leghennen alleen traditionele huisvesting heeft. Het bijbehorende aantal dieren is echter relatief gering (13 procent). Ruim 40 procent van de bedrijven waar twee derde van het aantal leghennen is gehuisvest, heeft alleen emissiearme huisvesting. Hoofdzakelijk gaat het hier om bedrijven met meer dan 40 000 dierplaatsen.

2.2.2 Verdeling van het aantal bedrijven en het aantal kippen naar huisvesting en grootteklasse¹⁾

	Bedrijven met alleen traditionele huisvesting		Bedrijven met traditionele en emissiearme huisvesting		Bedrijven met alleen emissiearme huisvesting		Totaal	
	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren
Leghennen 18 weken of ouder, incl. ouderdieren	48	13	11	20	41	67	100	100
w.v.								
meer dan 40 000 dierplaatsen	1	2	5	15	19	53	26	70
meer dan 10 000 leghennen,								
maximaal 40 000 dierplaatsen	12	8	5	5	16	13	33	26
maximaal 10 000 leghennen	35	3	0	0	6	1	41	4
Vleeskuikens	64	50	14	27	22	23	100	100
w.v.								
meer dan 40 000 dierplaatsen	36	41	14	27	15	22	66	89
meer dan 25 000 vleeskuikens,								
maximaal 40 000 dierplaatsen	12	5	0	0	2	1	14	6
maximaal 25 000 vleeskuikens	16	3	0	0	4	1	21	4
Ouder dieren van vleeskuikens	66	55	19	27	16	18	100	100
w.v.								
meer dan 40 000 dierplaatsen	6	9	5	10	6	11	17	29
meer dan 10 000 ouderdieren,								
maximaal 40 000 dierplaatsen	45	42	14	18	7	7	67	67
maximaal 10 000 ouderdieren	14	4	0	0	2	1	16	4

¹⁾ In de IPPC-richtlijn wordt onderscheid gemaakt naar aantal dierplaatsen en in het Besluit huisvesting naar aantal dieren.

Bijna twee derde van de bedrijven met vleeskuikens of vleeskuikenouderdieren heeft nog uitsluitend traditionele huisvesting. Ook het aantal dieren is hierbij nog aanzienlijk (50–55 procent). Daarbij valt op dat een groot aantal bedrijven met meer dan 40 000 dierplaatsen voor vleeskuikens alleen over traditionele huisvesting beschikt. In Nederland is gekozen voor strenge emissie-eisen aan vleeskuikenstallen maar de staltypen die aan deze eisen voldoen zijn nog niet erg lang beschikbaar.

In 2.2.3 is een uitsplitsing gegeven van de stalsystemen bij pluimvee. Uit de tabel blijkt dat ruim 40 procent van de leghennen in 2010 nog is gehuisvest in een legbatterij. Deze vorm van huisvesting is, met uitzondering van verrijkte kooien, met ingang van 1 januari 2012 niet langer toegestaan. Bij de Landbouwtelling van 2010 hebben ca. 350 bedrijven opgegeven nog batterijhuisvesting toe te passen.

2.2.3 Aantal dieren en staltypen bij pluimvee

	2008		2010	
	aantal dieren ¹⁾	staltype	aantal dieren ¹⁾	staltype
	<i>x 1 000</i>	<i>% dieren</i>	<i>x 1 000</i>	<i>% dieren</i>
Leghennen van 18 weken of ouder	32 971	100	36 148	100
w.v.				
batterijhuisvesting	14 061	43	14 704	41
w.v.				
batterij met natte mest	779	2	252	1
batterij met vaste mest (emissiearm) ²⁾	13 281	40	14 452	40
grondhuisvesting	8 101	25	6 954	19
w.v.				
emissiearm	2 388	7	2 061	6
traditioneel	5 712	17	4 893	14
volièrehuisvesting (emissiearm)	9 247	28	12 803	35
overige huisvesting	1 562	5	1 687	5
Vleeskuikens	44 355	100	44 748	100
w.v.				
emissiearme huisvesting	8 228	19	16 349	37
w.v.				
grondhuisvesting met vloerverwarming /-koeling of mixluchtventilatie	6 547	15	14 147	32
strooiseldroging, mestbanden en/of luchtwater	1 680	4	2 203	5
traditionele huisvesting	36 127	81	28 398	63
Ouderdieren van vleeskuikens van 18 weken of ouder	4 860	100	4 448	100
w.v.				
emissiearme huisvesting	1 136	23	1 404	32
w.v.				
grondhuisvesting	927	19	1 326	30
verrijkte kooi/groepskooi	209	4	78	2
traditionele huisvesting	3 723	77	3 044	68

¹⁾ Aantal dieren op bedrijven waarvan ook het staltype bekend is.

²⁾ Een gering deel (<1%) is nog gehuisvest in traditionele dieppit-/kanalenstal.

Bij vleeskuikens is het aantal dierplaatsen met vloerverwarming/-koeling of mixluchtventilatie meer dan verdubbeld. Bij vloerverwarming en -koeling wordt ammoniakemissie tegengegaan door condensvorming op het strooisel. Mixluchtventilatie is een afzonderlijk onderscheiden vorm van strooiseldroging waarbij stallucht wordt gecirculeerd. Het aantal plaatsen met strooiseldroging, mestbanden en/of luchtwater is ook toegenomen maar stelt relatief gezien weinig voor.

De emissiearme huisvesting bij ouderdieren van vleeskuikens nam toe met circa 10 procentpunten tot 32 procent. De verrijkte kooi/groepskooi komt bij deze diercategorie vrijwel niet voor.

In 2.2.4 is het aandeel van de leghennen weergegeven dat beschikt over uitloop naar buiten. In de Landbouwtelling 2010 is gevraagd naar het aantal plaatsen met vrije uitloop terwijl in 2008 en 2004 is gevraagd naar het aantal plaatsen met uitloop. De term vrije uitloop wordt vooral gebruikt bij leghennen die een weiland of iets anders naast de stal tot hun beschikking hebben (onoverdekte uitloop). Als alleen gevraagd wordt naar uitloop valt hier ook de overdekte uitloop onder (Ellen, 2011).

Door het verschil tussen uitloop en vrije uitloop is niet bekend wat het aandeel is van de leghennen met uitloop in 2010.

2.2.4 Leghennen met beschikking over uitloop naar buiten

	2004		2008		2010	
	totaal aantal ¹⁾		totaal aantal ¹⁾		totaal aantal ¹⁾	
	w.v. met uitloop		w.v. met uitloop		w.v. met vrije uitloop ²⁾	
	<i>x 1 000</i>	<i>% dieren</i>	<i>x 1 000</i>	<i>% dieren</i>	<i>x 1 000</i>	<i>% dieren</i>
Totaal leghennen	31 501	19	32 971	14	36 148	8
w.o.						
grondhuisvesting	10 401	42	8 002	23	6 954	12
volièrehuisvesting	2 403	64	9 026	30	12 803	14

¹⁾ Aantal dieren op bedrijven waarvan ook het staltype bekend is.

²⁾ In de Landbouwtelling van 2010 is gevraagd naar vrije uitloop. In tegenstelling tot "uitloop" betreft "vrije uitloop" alleen onoverdekte uitloop.

Verantwoording

CBS, 2009. C. van Bruggen. Huisvesting van landbouwhuisdieren 2008. Centraal Bureau voor de Statistiek. Den Haag.

Ellen, H., 2011. Wageningen UR Livestock Research. Persoonlijke mededeling.

EU, 2001. Richtlijn 2001/81/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2001 inzake nationale emissieplafonds voor bepaalde luchtverontreinigende stoffen. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L 309/22. 27.11.2001.

EU, 2008. Richtlijn 2008/1/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 januari 2008 inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L 024 van 29/01/2008.

VROM, 2009. Actieplan Ammoniak Veehouderij. Actieplan van de ministeries van VROM en LNV, de provincies en de VNG dat er toe moet leiden dat de middelgrote veehouderijbedrijven emissiearm worden en gaan voldoen aan het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij.